

Беларусь

Статус: не свабодная

Правовое асяроддзе: 29

Палітычнае асяроддзе: 36

Эканамічнае асяроддзе: 28

Разам балаў: 93

Выпуск агляду	2009	2010	2011	2012	2013
Разам балаў, Статус	91, НС	92, НС	93, НС	93, НС	93, НС

Медыйнае асяроддзе ў Беларусі заставалася надзвычай абмежавальным у 2013 годзе. Нават ва ўмовах адсутнасці значных палітычных падзей напрацягу года, урад прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі працягваў агрэсіўна душыць незалежныя галасы. Улады захавалі ўціск на апазіцыйных актывістаў, удзельнікаў пратэстаў і журналістаў. Адначасова ўлады спрабавалі адцягнуць пагаршэнне эканамічнай сітуацыі, зменшыць уплыў пратэстаў Еўрамайдана, аслабіць ціск да руху ў бок еўрапейскай інтэграцыі, абмежаваць палітычнае ўмяшальніцтва з боку Крамля і спыніць рост уплыву сацыяльных сетак сярод маладых беларусаў.

Насуперак канстытуцыйным палажэнням аб свабодзе прэсы, крытыка прэзідэнта і ўрада разглядаюцца як крымінальныя злачынствы, таму абвінавачванні ў паклёпе могуць прывесці да турэмных прысудаў ці значных штрафаў. Суддзі, пракуроры, міліцыянты, падаткавікі і чыноўнікі з міністэрства інфармацыі пастаянна карыстаюцца палітызаванымі судовымі рашэннямі і невыразнымі інструкцыямі для таго, каб пераследаваць незалежныя газеты і сайты, асабліва тыя з іх, што паведамляюць пра вулічныя пратэсты і сходы. Новы жорсткі закон аб сродках масавай інфармацыі, які ўступіў у сілу ў 2009 годзе, прымусіў усе выданні зарэгістравацца ў міністэрстве інфармацыі, у тым ліку нацыянальныя і міжнародныя сайты, якія могуць быць заблакаваныя ў выпадку неадпаведнасці закону. Гэтая ўмова вымусіла многія незалежныя выданні перайсці на даменныя імёны, базаваныя ў іншых краінах. Закон таксама спрасціў для ўрада працэдуру адмовы ў выдачы абавязковай акрэдытацыі і закрыцця выданняў за асвятленне падзей, якое "не адпавядае рэчаіснасці" ці "пагражае інтарэсам дзяржавы". Гэты захад нават дазваляе пакаранні ў дачыненні выданняў за публікацыю заяваў іншымі, напрыклад, палітычнымі партыямі ці недзяржаўнымі арганізацыямі (НДА), якія "дыскрэдытуюць Рэспубліку Беларусь". У верасні 2013 года міністэрства інфармацыі пазбавіла ліцэнзіі выдавецтва Логвінава, што базуецца ў Мінску, за тое, што ў ім была надрукавана кніга з фатаграфіямі, якія міністэрства ацаніла як "экстрэмісцкія". Калекцыя дэманстравала вынікі конкурса фотажурналістаў "Беларусь Прэс Фота 2011".

У траўні мінская гарадская пракуратура зрабіла афіцыйнае папярэджанне журналісту Радые Свабодная Еўропа/Радые Свабода (РСЕ/РС) Алегу Груздзіловічу ў сувязі з нібыта парушэннем закона аб сродках масавай інфармацыі. Нагодай стала размяшчэнне Груздзіловічам артыкула на сайце радыё, у якім ён ставіў пытанне аб тым, ці гатовыя службы мінскага метро да новай бомбавай атакі, падобнай да той, якая ў красавіку 2011 года забіла 15 чалавек. Пракурор таксама цытаваў выдадзеную у 2012 годзе кнігу Груздзіловіча "Хто ўзарваў мінскае метро?", у якой ён выказаў сумнеў датычна афіцыйнага раследавання выбуху. Вынікам раследавання стаў судовы працэс і смяротнае

пакаранне двух маладых людзей у 2012 годзе, што выклікала шырокую хвалю крытыкі. Груздзіловіча абвінавацілі ў мэтанакіраваным распаўсюдзе дэзінфармацыі пра Беларусь. Новае папярэджанне магло прывесці да анулявання афіцыйнай акрэдытацыі журналіста.

У выдавочным імкненні палепшыць адносіны са сваімі еўрапейскімі суседзямі ўрад зрабіў шэраг саступак напрацягу года. Найбольш заўважныя з іх сталі вызваленне некалькіх вядомых журналістаў і палітычных зняволеных. У чэрвені прадстаўнікі камітэта дзяржаўнай бяспекі аб'явілі аб закрыцці раследавання па крымінальнай справе аб так званай акцыі з плюшавымі мішкамі ў 2012 годзе. Падчас акцыі шведзкая рэкламная фірма скінула з самалёта на Мінск і на прылеглыя тэрыторыі сотні плюшавых мішак з надпісамі аб падтрымцы свабоды слова. Абвінавачанні супраць блогера і фотажурналіста Антона Сурапіна, які стаў першым, хто зафіксаваў тое здарэнне, былі таксама знятыя. Яму пагражала да сямі гадоў турэмнага зняволення за нібыта саўдзел у незаконным пераходзе мяжы. У ліпені мінскі суд зняў двухгадовы адкладзены прысуд, які ў траўні 2011 года быў вынесены карэспандэнту расійскай "*Новай газеты*" журналісту Ірыне Халіп за ўдзел у пратэстах супраць спрэчных прэзідэнцкіх выбараў у снежні 2010 года. Гэтае рашэнне скончыла цяжкія абмежаванні на яе свабоду перамяшчэння і перасоўвання. У верасні суд заходняга горада Гродна вызваліў ад адбыцця пакарання па прысуду 2011 года карэспандэнта варшаўскай штодзённай газеты "*Газета Выборча*" Андрэя Пачобута. Яму прысудзілі тры гады турэмнага зняволення з адтэрміноўкай выканання пакарання на два гады за нібыта паклёп на прэзідэнта ў серыі артыкулаў, што былі надрукаваныя некалькімі незалежнымі выданнямі. Дадатковае абвінавачанне ў паклёпе на прэзідэнта, якое было вынесенае ў 2012 годзе, было знятае ў сакавіку. Крымінальныя абвінавачанні супраць зацкаванага штомесячнага культурніцкага часопіса *ARCHE* былі таксама знятыя ў сакавіку. Банкаўскія рахункі часопіса, што былі заблакаваныя з кастрычніка 2012 года ў сувязі з абвінавачаннямі ў "фінансавых парушэннях", былі разблакаваныя. Рэгістрацыя *ARCHE* была ўрэшце адноўлена ў траўні.

Напрацягу доўгага перыяду ўрад ігнараваў блогераў і анлайнавых журналістаў, якія да нядаўняга часу дзейнічалі ў Беларусі ва ўмовах адноснай свабоды. Між тым, пранікненне інтэрнэту павялічылася і дасягнула 47% насельніцтва ў 2012 годзе. Урад адказаў абмежаваннямі і наглядам за выкарыстаннем асяроддзя. На сустрэчы Савета міністраў у лістападзе 2013 года намеснік міністра інфармацыі Дзмітрый Шэдко прапанаваў, каб найбольш папулярныя онлайн-навінавыя рэсурсы атрымалі статус сродкаў масавай інфармацыі. Гэта прымусіла б іх быць больш адказнымі за кантэнт у адпаведнасці з законам аб СМІ. Гэта таксама дазволіла б ануляваць іх рэгістрацыю, калі б іх прызналі вінаватымі ў парушэнні закона. Дзяржаўная тэлекамунікацыйная кампанія "Белтэлекам" з'яўляецца адзіным інтэрнэт-правайдэрам, які кантралюе ўсе міжнародныя перадачы даных і блакуе некаторыя крытычныя сайты. Тым часам камітэт дзяржаўнай бяспекі (КДБ) па наяўных звестках адсочвае інтэрнэт камунікацыі і, як лічаць, стаіць за выкарыстаннем "траянскіх" вірусаў для крадзяжу пароляў рэдактараў крытычных сайтаў. Спробы ўрада зменшыць наведванне такіх незалежных навінавых сайтаў як Хартыя97.org і Беларуспартызан.org уключаюць рашэнне 2011 года, якое патрабуе ад "Белтэлекама" блакаваць доступ да гэтых і дзесяткаў іншых сайтаў у дзяржаўных, культурных і адукацыйных установах. Незалежныя навінавыя сайты і платформы сацыяльных сетак станавіліся аб'ектамі кібератак з невядомых крыніц некалькі разоў напрацягу 2013 года. У красавіку былі ўзламаныя Беларуспартызан.org і сайт праваабарончай арганізацыі

"Вясна". На тым самым тыдні размеркаваная атака "адмова ў абслугоўванні" была распачатая таксама супраць сайта Беларускай асацыяцыі журналістаў (БАЖ).

Урад і яго прыхільнікі працягвалі ў 2013 годзе падвараць незалежныя і замежныя СМІ, а таксама актывістаў за свабоду слова розным формам пераследу і запалохвання. Напрацягу года міліцыя затрымала як найменей 45 журналістаў і блогераў, калі яны спрабавалі асвятляць пратэсты і іншыя палітычныя падзеі. У красавіку шэсць журналістаў былі арыштаваныя падчас асвятлення штогадовага марша, дазволенага ўладамі, каб адзначыць чарговыя ўгодкі Чарнобыльскай катастрофы 1986 года. Двое з іх, рэпарцёры Радыё Рацыя Аляксандр Ярашэвіч і Генадзь Барбарыч, былі затрыманыя на тры дні. Двое іншых, Аксана Рудовіч і Ірына Арахоўская з незалежнай газеты "Наша Ніва" былі арыштаваныя, калі яны спрабавалі здымаць, як міліцыянты ў цывільным адзенні збівалі ўдзельніка пратэсту. Іх забралі ў мясцовае аддзяленне міліцыі, дзе міліцыянты агледзелі іх камеры і карты памяці перад тым як выпусціць. У кастрычніку як найменей 10 журналістаў былі затрыманыя на чыгуначным вакзале Мінска, калі яны чакалі прыбыцця Паўла Севярынца – палітычнага зняволенага, якога толькі што вызвалілі. Журналістаў адпусцілі толькі пасля таго, як Севярынец з'ехаў з вакзала. У лістападзе мінская міліцыя затрымала двух журналістаў і кінарэжысёра Вольгу Мікалайчык. Яны чакалі каля следчага ізалятара, каб зняць вызваленне Юрыя Рубцова, якога арыштавалі за адмову зняць майку з антылукашэнкаўскім надпісам.

Урад захоўвае сапраўдную манаполію на нацыянальныя вясчальныя СМІ, якія ўвесь час славяць Лукашэнку і выгоды "моцнай дзяржавы" і адначасова ачарняюць апазіцыю. Толькі дзяржаўныя СМІ вясчаюць на ўсю краіну. Змест больш дробных тэлевізійных і радыёстанцый жорстка абмежаваны, часткова праз надзвычай сакрэтныя і палітызаваныя працэдуры выдачы ліцэнзій. Тры незалежных вясчальніка перадаюць свае праграмы з суседняй Польшчы: тэлебачанне БелСат, Радыё Рацыя і Еўрапейскае Радыё для Беларусі. Улады актыўна перашкаджаюць працы іх журналістаў, якім было адмоўлена ў прэсавай акрэдытацыі ў міністэрстве замежных спраў. У сакавіку 2013 года МЗС зноў адмовіў БелСату ў акрэдытацыі. Большасць мясцовых незалежных выданняў звычайна практыкуюць самацэнзуру, асабліва калі неабходна распавядаць пра сям'ю і бізнэс інтарэсы Лукашэнкі і яго самых блізкіх хаўруснікаў.

Падаткавыя льготы для дзяржаўных СМІ даюць ім значную перавагу перад прыватнымі выданнямі. У сектары друку дамінуюць дзяржаўныя публікацыі. Урад забараніў распаўсюд большасці незалежных і апазіцыйных газет праз дзяржаўныя паштовыя і кіёскавыя сеткі, забараніў друк у дзяржаўнай друкарні і доступ да дзяржаўных рэкламных кантрактаў і да субсідый для СМІ. Незалежныя газеты вымушаныя прадаваць выпускі наўпрост са сваіх рэдакцый і звяртацца да валанцёраў за дапамогай у дастаўцы асобнікаў. Аднак рэгіянальныя ўлады часам пераследуюць і арыштоўваюць прыватных дыстрыбутараў. Праз эканамічны крызіс, што пагаршаецца ў краіне, незалежныя СМІ змагаюцца з ростам коштаў і падзеннем прыбыткаў ад рэкламы. Згодна са звесткамі БАЖ, у Беларусі засталася толькі каля 25 незалежных друкаваных перыядычных выданняў, якія асвятляюць сацыяльныя і палітычныя пытанні.